

ארבעים שנה

האמנם ארבעים שנה ליגור? והרי תמול-שלשום הגענו תשעה חברים מקבוצת „אחזה“, וביניהם חברה אחת, לחושות הערביות אשר על הגבעה בנשר, פתחנו אז את התלם הראשון ותקענו יתד למשק יגור, באדמת הקישון למרגלות הכרמל, בשממה שהשתרעה מנהלל עד עכו, ללא סימן של יישוב יהודי.

האמנם ארבעים שנה חלפו מאותו יום? אותו יום התחיל קומץ אנשים בבנין נקודת ישוב פועלי-חלוצי, בביצות הקדחת של הקישון, למרות ובניגוד לאזהרות והתראות של משרדי הבריאות הממשלתיים ומוסדות ההתישבות של התנועה הציונית, נקודת ישוב שהפכה להיות קומונה עברית גדולה בתוך מדינת ישראל, אשר חוגגת את עצמאותה זו הפעם החמש-עשרה.

אכן, במשך ארבע עשרות השנים הללו נתרחשו ובאו מאורעות כבירים וחלו תמורות עצומות בעולם, בעם ובישוב — מאורעות ותמורות ששינו את מהלך ההיסטוריה מן הקצה אל הקצה: מאבק מר ועקשני נגד שלטון זר ומתנכר בארץ; התישבות והעפלה בכל הדרכים; טרור דמים של פורעים מוסתים; עלית הפשיזם בעולם; מלחמת העולם השנייה; חורבן והשמדה של יהדות אירופה; נתיב היסורים של שרידי השואה והעפלתם לחוף מבטחים; מאבקי ההגנה על כל שלוחותיה; הפלמ"ח וצה"ל; מלחמת הקוממיות והקמת מדינת ישראל מקבצת גלויות. ביגור, בנוף האנושי שלה, בבתיה ושדותיה, וגם בבית הקברות שלה אפשר להבחין בעקבות הימים הסוערים, אפשר להרגיש את דופק התקופה, תקופת החורבן והגאולה רבת התהפוכות ועתירת האירועים, אשר השפיעה השפעה מכרעת על גורל העם היהודי בכל אזור ואתר.

המישים שנה ל„אחזה“

בימים אלה מלאו חמישים שנה לייסוד קבוצת „אחזה“ בשנת 1913 בפתח-תקוה. יש לנו ענין רב כחברי קיבוץ ואנשי תנועת העבודה ללמוד ולדעת ממקורות ראשונים איך נולד הרעיון ומאין נחלו ראשונים את הזונם; מה הדריך אותם להאחו בשבילי חיים, אשר לא ידעום עד אז, ולהופכם לאחת הדרכים החשובות של תנועת הפועלים בארץ.

היו אלה ימי העליה השנייה. לפני הפועל העברי עמדה שאלת כיבוש העבודה בכל חריפותה וחומרתה. מעטים היו הפועלים בימים ההם, מאות לא רבות ביהודה, בשומרון ובגליל ואירגוניהם שצעדו אז את צעדיהם הראשונים היו חלשים ביותר. חוסר עבודה, קשיים בהסתגלות לעבודה קשה של צעירים בלתי רגילים בעבודה פיזית, בדידות, מחלות ואוירה צינית ועוינת מסביב — כזה היה חלקם של רוב הפועלים בארץ, ושבעתיים קשה היה מצב הפועל החלש, שנשאר רוב הזמן מחוסר עבודה ללא דואג, כמורכך היה צורך דחוף לפתור את בעיית העבודה של החברה. אין תימה, איפוא, שהפועלים שאפו להגיע לשיתוף ולעצמאות-יותר בעבודה ובחיים החברתיים ולהקטין עד כמה שאפשר את התלות באחרים.

באותה התקופה היו נקודות משיכה החוות הלאומיות: חולדה, כנרת, כפר-אוריה וכו', והיו גם אלה הימים הראשונים של יישוב הקואופרציה במרחביה, ימי העליה באום-ג'וני — היא דגניה, ימי תסיסה וכריתת ברית של הפועל העברי עם אדמת המולדת. היה זה מפנה חשוב בתולדות תנועת הפועלים בארץ. כדאי אולי כאן לציין, שבין פועלי המושבות היו גם כאלה, אשר ההליכה לחוות הלאומיות לא נראתה להם, כי חשבו שריה של פילנטרופיה ופרוטקציוניזם נודף ממקומות עבודה אלו. התנאים בחוות היו יותר טובים מכל הבחינות, וזה לדעתם לא הלם את משימות התקופה, כי הרי היתה זאת תקופה של הסתערות על מקומות העבודה הקשים ביותר. בעיקר היו אלה הלכיי-רוח של חברי פועלי-ציון, אשר ראו את עצמם יותר פרולטריים ויותר מהפכניים, ואם כך הרי יש לשאת את דגל המעמד למקומות, אשר מלחמת המעמדות מתבלטת בהם ביתר שאת. בודאי דברים אלה נראים עתה מוזרים במקצת, אבל מי שלמד לדעת ולהכיר את התקופה היא על כל בעיותיה, מאבקה, לבטיה, מקורות-יניקתה והלכי מחשבותיה — שוב לא יראה אותם כיוצאי דופן כלל ועיקר.

יחד עם זאת נדרשה תשובה קונסטרוקטיבית לבעיות הברה, עבודה וקליטה שניסרו אז בחלל עולמם. על סדר-יומם של פועלי המושבות הועמדה בכל דחיפותה שאלת העזרה ההדדית המאורגנת של פועלי ארץ-ישראל, שאלת קבוצות הפועלים.

בעתון פועלי-ציון „האחדות“ מאותה שנה מסופר על ייסוד קבוצת „אחזה“ בווהלשון: „בימים האחרונים הסתדרה כאן קבוצת פועלים בשם „אחזה“ ושני עקרונות מונחים ביסודה: א) הקבוצה שואפת לכבוש את עבודת הקבלנות ע"י קבוצות פועלים עבריים; ב) הקבוצה מסדרת את חיה על יסוד השיתוף במשכורת וכו'. הקבוצה תתחלק לקבוצות שונות שתטפלנה בעבודות שונות, בזה היא רוצה להרגיל ולחנך את הפועלים לחיים חברתיים.“

אם כי להלכה היתה קבוצת „אחזה“ מאורגנת על יסודות קואופרטיביים, הרי למעשה היתה זאת קומונה, החברים חיו בצותא חיי עבודה, חיי תרבות ובעיות חברתיות שונות. אנשי המעשה והחזון

שלושה מקורות יניקה היו לה ל„אחזה“, מקורות יניקה שהזינו את רוב העליה השניה: א) תקופת הסער והפרץ בראשית המאה הנוכחית ובמיוחד ברוסיה, בה מנה היישוב היהודי לפני מלחמת העולם הראשונה למעלה מחמישה מליון יהודים; ב) אירגוני ההגנה העצמית בעקבות שנאת יהודים, דיכוי והשפלה לאומית ופרעות הדמים; ג) כיסופי גאולה לאומיים וסוציאליים.

חברי „אחזה“ — כולם היו יוצאי רוסיה ורובם השתייכו לפועלי-ציון. עובדה זאת הטביעה את חותמה על הקבוצה מימיה הראשונים וקבעה את אופיה ודרכי פעולתה. חברי „אחזה“ נתחייבו להגשים חזון התישבותי גדול. חזון זה הכה גלים חזקים בציבור הפועלים. הדרך החדשה שהלכה בה קבוצת „אחזה“ היתה: קבלת עבודות בקבלנות מידי האכרים, קליטת החברות בחיי עבודה, ניצנים ראשונים של פיתוח משק-עזר והנחת יסוד לחיים יוצרים, לחיי חברה ותרבות יותר עשירים ולאורח חיים חדש.

חברי „אחזה“ היו בעיקרם אנשי המעשה, אבל החזון השתזר במעשה שלהם ויהי לאחד. דוגמת „אחזה“ קמו אח"כ קבוצות אחרות כמו „עמל“, „אחים“ „עבודה“ ועוד. קבוצות אלו היו לעזרה רבה לפועל העברי בתהליכי השתרשותו בעבודה ובמאבקו

לעבודה עברית במושבות לפני ובמשך מלחמת העולם הראשונה. אנשי "אחווה" הצטיינו בקנאותם לערכים ובדבקותם במשימות, ואולי זה לא יהיה יומרני מדי באם נגיד, שהיתה ל"אחווה" תחושה פועלית בריאה ובו בזמן נשאו עין אל אופקים רחבים שכיוונו את כל מעשיהם. גם בעיות הבטחון העסיקו לא מעט את אנשי הקבוצה והיה קשר אמיץ ביניהם ובין אנשי "השומר". הם קיבלו על עצמם לא פעם משימות שמירה ובטחון, כאשר נקראו לכך. בין ראשוני העולים לכפר גלעדי היו גם חברי "אחווה". היתה על כן טבעית ומובנת מאליה התגייסותם לגדוד העברי של כל חברי "אחווה" כמעט. (את החבירות סרבו האנגלים לקבל לגדוד). עם סיום פרשת הגדודים התארגנה הקבוצה מחדש ופניה למבצעי-כיבוש חדשים וביניהם התישבות בתל-ערד*. הנסיון כידוע לא הצליח עקב התנכרות השלטון וקוצר ראייה של המוסדות המיישבים של התנועה. בודאי שאין להאשים את אנשי "אחווה", שנכשלו בנסיונם להקדים את ההתישבות בנגב בכמה עשרות שנים. קבוצת "אחווה" ראתה את עצמה כאירגון ארצי בזעיר אנפין והיו לה שלוחות במקוה, נס-ציונה, ירושלים, חיפה על הכרמל ועוד. היא חלמה על יצירת קומונה גדולה. חברי "אחווה" הלכו לעין-חרוד ולמקומות אחרים, אבל גולת הכותרת של "אחווה" היתה יגור, ואם כי רבים מחברי "אחווה" עזבו את יגור, בטרם נבנתה, ורבים אף לא הגיעו לכאן — נבנתה יגור בעזרתו, הדרכתו וכיוונו של הקיבוץ — לפי מגמותיה של "אחווה". הערכים שלה, להט חזונה, עממיותה וקנאותה לדרך, הם הם שעיצבו את דמותה של יגור מאז ועד היום.

העלייה על הקרקע

לאחר נסיון ההתישבות בתל-ערד נשלחתי עם עוד כמה חברים ע"י קבוצת "אחווה" לירושלים, שם הוחל בבניית בית הכרם. "אחווה" התפצלה אז לכמה ראשים: חלק מחבריה נשאר בפתח-תקוה, בעיקר בעלי המשפחות; חלק השתכן על-הר-הכרמל ועבד בייעור, וחלק, כאמור, עלה ירושלימה. היה לי זוג בהמות, ומתפקידי היה אז לכבוש את עבודת העגלונות, בה שלטו הערבים באין מפריע. תנאי החיים לא היו קלים ביותר אפילו בהשוואה לימים ההם. האוכל היה דל ורוב הזמן לנתי בחוץ באחד המגרשים הריקים (כאלה לא חסרו אז). הרי אי-אפשר היה להשאיר את הבהמות ללא השגחה.

באחד הימים קיבלתי הודעה שעלי להגיע עם הבהמות לחיפה, הואיל ועולים להתישבות ל"יעזור". חיסלתי את הענינים ונסעתי. הדרך מירושלים לחיפה היתה אז בחזקת סכנה ואמנם חבר אחד, שהיה צריך להגיע לעמק, נרתע ברגע האחרון, העמיס את העגלה והבהמות על הרכבת ונסע. שלושה ימים הייתי בדרך. לילה ראשון לנתי ברמלה, השני בכרכור ולעת ערב הגעתי לחיפה. כמובן שלא נסעתי בלי נשק, אם כי לא היה לי רשיון. למחרת בבוקר עלינו לגבעת נשר ובאותו יום יצאתי לפתוח את התלם הראשון. אתי יצא עוד חבר מקבוצת טירה שנשלח אלינו עם זוג בהמות לעזרה.

החריש הראשון היה בשטח שמאחורי פסי הרכבת, כי בין הכביש ובין פסי הרכבת השתרעה ביצה גדולה. זרענו חיטה ושעורה. הזריעה היתה, כמובן, ביד. הכינונו כמו כן שטח לגן הירק. כמה חברים עבדו בעבודות חוץ.

* בהתחלת חודש מרץ 1922 יצאה קבוצה בת 11 חברים, רובם אנשי "אחווה" משהררי הגדוד העברי, להתישבות בנגב, בתל-ערד. חוסר מים וחוסר תקציב למחיה ולהמשך הקדוח גרמו לחיסול הנקודה.

על גבעת „נשר“ השתכנו זמנית, כי שטחים אחרים טרם נרכשו והקבוצה לא רצתה לדחות את עלייתה על קרקע. הוסכם בין המרכז החקלאי ובין בעל בית-החרושת „נשר“ (פולק) להחכיר ל„אחזה“ כמה מאות דונמים לעיבוד ולאפשר לנו להשתכן בכפר סלמי. את האריסים, שעובדו קודם חלק מאדמות יג'ור, העביר האפנדי למקומות אחרים. ביום הראשון לעליתנו על הקרקע באו לבקרנו אוסישקין, חנקין ז"ל ויבדל לחיים הרצפלד. אוסישקין, כנראה לא התרשם ביותר מהשיכונים העלובים שלנו, שנשארו במקום אחרי צאתם של האריסים הערביים. מה יש להגיד — הפטיר — הבית שלי בתל-אביב הוא יותר יפה. הביקור השני אצלנו בגבעת „נשר“ היה של חברי המרכז החקלאי: א. מ. קולר ז"ל ויוסף ברץ. חנקין ביקר אותנו לעתים קרובות. היו לנו אתו קשרים הדוקים בקשר לרכישת קרקעות. הוא פעל, כידוע, בשם החברה להכשרת הישוב והושיט לנו עזרה ככל אשר נתבקש.

באותו יום ראשון נפגשנו עם היהודי היחידי בכל האזור, היה זה שומר הקרקעות מטעם בית-החרושת נשר. אגב, אחת העבודות הראשונות שלנו היתה נטיעת אקליפטוסים מסביב לשטח, עליו עתידה היתה בקרוב להתחיל בנית בית-החרושת. חלק גדול מהם נעקר על ידי ערבים ונשארה כמעט בשלמותה השדרה המקבילה לכביש.

פרשת הקרקעות

רכישת הקרקעות ביגור היא פרשה מיוחדת במינה, שהיתה מלווה מהיום הראשון — במשך למעלה משלושים שנה — מתח רב, התרוצצות וטיפולים ללא סוף, התדיינות בלתי-פוסקת עם גורמים שונים, אם זה מוסדות ההסתדרות הציונית, קרן הקיימת והמרכז החקלאי, או במשרדי השלטון המנדטורי ובתי-המשפט. ואם נוסיף לכך את הריב והקטטות עם האריסים הערביים ומסיתיהם הרי התמונה תהיה שלמה.

באחת: יגור לא נתברכה, כמשקים רבים אחרים, במכסת קרקע קבועה ולו גם באופן חלקי. ההיפך הוא הנכון. ההתחלה היתה בסימן הארעיות. ביום העליה על הקרקע ב"טבת תרפ"ג, דרכו ראשוני יגור על אדמה חכורה — כמה מאות דונמים — אשר בעל בית-החרושת „נשר“ הואיל להחכיר לקבוצת „אחזה“ בתנאי מפורש, שעם התחלת בנית מפעל המלט על הקבוצה לעזוב את המקום. ואמנם כעבור תשעה חדשים בערך, בשלהי שנת תרפ"ג, ארזו אנשי „אחזה“ את מטלטליהם הדלים ועברו מגבעת נשר — היא סלמיה, אשר מבחינת הקרקעות היתה המשך לכפר יג'ור — למקום הקבוע, אחד ממדרונות הכרמל, אשר עתיד היה לעבור לרשות הקק"ל, אבל בגלל עיכובים שונים החוזה עם האפנדי בעל הקרקעות טרם נחתם. בתיווכו של חנקין הושג הסכם עם האפנדי על החכרת 400 דונם לתקופה של שנה. הנה כי כן גם פה, במקום הקבע, כמו בגבעת נשר, ההתחלה היתה כמה מאות דונמים חכורים. כך התחילה יגור את קיומה.

אדמות „נשר“

משנת 1917 — סוף הכיבוש האנגלי — ועד 1921 כלומר: בתקופת השלטון הצבאי של האנגלים בארץ, נסגרו כל ספרי האחזה ולא נעשו העברות קרקע. היה גם צורך לקבוע את הנוהג והסדרים בשטח זה. אבל המשא-ומתן על רכישת קרקעות החל תיכף אחרי גמר מלחמת העולם הראשונה והוא נמשך לעתים שנים על גבי שנים. בין בעלי הקרקעות הערביים היו גם תושבי חוק-לארץ, כגון משפחת סורסוק ואחרים, אשר בידיהם נמצאו

שטחים גדולים. באותו זמן התנהל מ"מ עם משפחת חורי — ענף למשפחת סורסוק — על רכישת שטח של עשרת אלפים דונם בערך, שכלל בתוכו אדמות סלמיה, חלק מאדמות כפר יג'ור וחלק מחרבג' (כפר-חסידים). הקניה הראשונה יצאה אל הפועל בשנת 1922. נרכשו שלושת אלפים דונם, מהם אלפיים במישור ואלף דונם במדרונים ובהר. שטח זה היה מיועד לבית-חרושת "נשר". על יתר הקרקעות נמשך הדיון בין הצדדים.

הקניה השניה כללה 2500 דונם. היא היתה מיועדת "לתכלת לבן", אבל אנשי "אחזה" — למרות התנגדות המוסדות — קבעו עובדה בעלותם על הקרקע. המחלקה להתישבות של הסוכנות החליטה אז, בלי-ברירה, לחלק שטח זה (2500 ד') חצי חצי בין "תכלת לבן" ובין "אחזה". זו היתה בעצם ההכרה בהפקטו של הקבוצה. הסבל, המאמצים והמסירות — הם היו את ה"קושאן" הבלתי-כתוב של ראשוני יג'ור על אדמה זו. אחרי שקבוצת "תכלת לבן" התפזרה דרשנו גם את יתר 1250 דונם. ואם כי היינו במידה מסוימת, "בלתי-ליגליים" עבר השטח הזה — אחרי דין ודברים ממושך ומיגע — אלינו. אגב, עיבדנו אותו עוד טרם שקבלנו אישור רשמי לכך.

באותו הזמן קנתה החברה להכשרת הישוב, בשביל קבוצת יהודים מפולין, בשם "חפץ-חיים", שטח אדמה של 500 דונם מאדמות יג'ור, שמעבר לקישון, להתישבות. היות והקבוצה הזאת הסתלקה בגלל סיבות שונות מהתוכנית, נמסר השטח הזה לנו. ברשותנו היו אז 3000 דונם.

אדמות מפרץ עכו

בשנת 1927 נסתיים המשאומתן על רכישת מפרץ עכו, (אדמות הקריות, כפר אתא, אושא, כפר-המכבי, רמת-יוחנן ועוד) שגם הן היו בבעלות משפחת סורסוק. הקרקעות גבלו מצפון: ואדי מלח, מבואות עכו; ממזרח: מדרונות הרי נפתלי עד שפרעם; ומערב — הים. — 25.000—30.000 דונם. חלק מהשטח הזה נרכש בשביל "קהילת ציון", חברה אמריקאית לרכישת קרקעות, אשר רכשה את אדמת עפולה ובלפוריה. רק בשנות השלושים עבר כל השטח לרשות הקרן-הקיימת. אדמות אלו עמדו לחלוקה בין התנחלות עירונית ובין התישבות חקלאית. פנינו אז למוסדות ותבענו חלק מהקרקעות האלו לעיבוד ולו גם באופן זמני. ואמנם קיבלנו 500 דונם, תחילה זמנית ואחר כך עבר אלינו השטח בקביעות. רבה היתה השמחה, כאשר קיבלנו אישור המוסדות על העברת השטח לרשותנו, אם כי היו חברים בתוכנו, שהתנגדו לקבלתו בגלל המרחק הרב מהנקודה. אכן, במשך שנתיים לא עיבדנו אדמות אלו מחוסר כלים ובהמות עבודה. 3500 דונם היו לנו אז.

אדמות חרושת-הגויים וחרבג'

בשנים 1924—1925 עם גאות העליה מפולניה (קראו לה עלית גרובסקי, ע"ש שר האוצר הפולני בתקופה ההיא, שהטיל מסים כבדים על הסוחרים והחנוונים היהודים, בכדי לנשלם מפרנסותיהם) צצו כל מיני אירגונים ואגודות להתישבות, ביניהם גם של יהודים דתיים, חסידי הרבי מיאבלונה והרבי מקו'ניץ, שהתקשרו עם חברת הכשרת היישוב על רכישת קרקעות להתישבותם. נרכש אז עבורם השטח של חרושת הגויים — חרתיה וחרבג' — כפר-חסידים, אז גם ניקנו האדמות של שייך-אבריק — גבעות זייד, קרית-עמל וטבעון.

לראשונה התישבו החסידים על גבעת חרתיה, היא שער-העמקים היום. לאחר מכן הם עברו לשייך-אבריק ומשם למקום הקבע — לכפר-חסידים. עקב הסתבכות כספית של

שתי קבוצות החסידים הועבר השטח לרשות הקרן־הקימת. מספר המתיישבים לא היה רב ונשארו אדמות בלתי־מעובדות. מצב זה לא יכול היה להמשך זמן רב, הואיל ואנשי השבט הבדווי באזבידת, בקרבת חרתיה, החלו להשתלט על האדמות ולעבדן. הקרן־הקימת פנתה אז אלינו שנעבד באופן זמני 2500 דונם, בכדי להבטיח את הקרקע להתישבות יהודים. הצעה זאת עוררה שוב ויכוחים חריפים בין החברים. היה ברור שדבר זה כרוך בהפסדים ניכרים, מפני שהאדמה היתה מוזנחת במשך דורות, נוסף לזה, לא היה ספק שניתקל בהתנגדות אלימה מצד בדווי אזבידת. למרות הכל סוכם לקבל את האדמות לעיבוד. ובאמת, בשנים ראשונות היו קטטות והתנגשויות עם הערבים, העלאת עדרים על השדות ונסיונות מצידם להמשיך בעיבוד השטחים. ההפסדים היו רבים ובכל זאת התגברנו על הכל.

עם גדול מספר החברים, אחרי האיחוד של המשק עם הפלוגה, דרשנו קרקעות נוספות. המשא־ומתן עם המוסדות המיישבים היה, כרגיל, גם הפעם לא קצר ולא קל, ובסוף הוחלט להקציב לנו, מאלה האדמות שנמסרו לנו לעיבוד זמני, 1000 דונם אדמת מישור ו־300 דונם במדרונים. יתר הקרקעות משטח זה חולקו בין שער־העמקים, אלרואי וקרית־חרושת. היו אז ברשותנו 4800 דונם.

אדמות יג'ור

ברשות כפר יג'ור נמצאו עוד 900 דונם למכירה. מהם 600 דונם בין הכביש והקישון ושלוש מאות דונם בין ההר והכביש. חלקה זאת (300 ד') מסר האפנדי לאריסים ובוזה הם ויתרו על תביעותיהם. בינתיים נודע לנו שאגודה מוסלמית, מאנשי המופתי, עומדת לקנות את החלקה השנייה (600 ד') ולהקים בקרבת ביהח"ר "נשר" שכונה ערבית. הזעקנו את המוסדות, אבל לקק"ל לא היו אז הכספים הדרושים לקניה זו. הרצפלד פנה אז לבעל בית־חרושת "נשר" בבקשת הלואה ונענה בחיוב, אך כל העיסקה עמדה להתבטל, כי המוסדות סרבו לשלם רבית. הענין סודר, כאשר אנחנו הסכמנו לשלם את הרבית. השטח נרכש ונמסר לרשותנו. היו לנו כבר 5,400 דונם.

מעבר לקישון נמצא עוד שטח של 900 דונם שהיה ברשות הקרן־הקימת. לפי התוכנית היו צריכים לקום שם מפעלי תעשייה. אנו התנגדנו לכך שבשטח חקלאי מובהק ישתמשו למטרות אחרות ותבענו להעביר אותו לרשותנו. ויכוח זה התנהל שנים מספר. בינתיים הועלתה הצעה להקים מפעלים כימיים על 400 דונם שלנו בקרבת בתי־הזיקוק. הקרן־הקיימת פנתה אלינו בהצעת חליפין. הסכמנו וקבלנו 400 דונם מהשטח של 900 ד'. יתר החמש מאות דונם עמדו בסימן שאלה. רק אחרי קום המדינה בוטלה התוכנית של שטח תעשייתי במקום זה והקרקע עברה לרשותנו הגענו אם כן ל־5900 ד'.

אדמות עוספיה

מצבם של פלחי עוספיה היה דומה למצבם של רוב הפלחים הערביים בארץ. עקב מצבם הדחוק הם נאלצו לקבל הלואות ושיעבדו לאפנדים את קרקעותיהם. כאשר הגיע מועד פרעון החוב, ולא היה להם הכסף הדרוש, מכר האפנדי את האדמות לפרסי עשיר מעכו, מכת הבאהיים, וזה הציע לקק"ל שתקנה את הקרקעות. אדמות עוספיה היו במצב "מושאע", כלומר: החלקות לא היו קבועות. כל משפחה ידעה רק כמה דונמים יש לה. למרות שהיו בשטח זה, בן־אלף הדונמים, גם חלקות

מפתרות, החליטה הקרן הקיימת לרכשו. אבל משגה פורמלי בזמן הקנייה גרם לצרות מרובות. אדמות אלו ניקנו לפי צו של הוצאה לפועל, ע"י בית המשפט, אחרי הכרזה של פשיטת רגל. קרן הקיימת קיבלה את הקושאן, אבל לפי החוק זה לא הספיק, כי במקרה של הוצאה לפועל יש למסור את הרכוש, עליו חל הצו של פשיטת רגל, באופן פיזי וזה לא נעשה. הדרוזים ניצלו זאת ולא רצו לרדת מהקרקע. הענין נמשך שנים רבות ורק בשנת 1940 התפשרה הקרן-הקיימת עם הדרוזים. הם קבלו 500 דונם ויתר 500 דונם עברו לרשות המשק. השטח הזה כלל שני גושים: אחד על יד המשק, עליו נבנו אחר כך הרפתות, והשני — מול קרית-חרושת. היו לנו אז כבר 6400 דונם.

בדרך כלל יש לציין, שבינינו ובין הדרוזים שררו יחסי שכנות טובים ולא פעם נעזרנו וגם הוזהרנו על ידם בימים קשים של ערב-פרעות.

אדמות בלד-א-שיך

למוסדות המיישבים היה ענין מיוחד לרכוש חלק מקרקעות בלד-א-שיך, בעיקר מבחינה בטחונית. שלא כמו ברוב הכפרים, האדמה היתה שייכת כאן לפלחים המקומיים. בגלל קרבתם לעיר הם היו מבוססים מבחינה כלכלית, הם מכרו את תוצרתם בחיפה במחירים די גבוהים וגם קיבלו עבודות שהשתלמו טוב. ערביי בלד-א-שיך סרבו למכור אדמותיהם גם בגלל היותם תחת השפעת המופתי ולא פעם השתתפו במעשי רצח ופרעות. אבל בשנים ההן לא היו תוצאות המורות להתנגשויות בינינו וביניהם על רקע רכישת קרקעות, הואיל ואדמות-בור מוזנחות בלתי-מעובדות היו אז בשפע. למרות הסתת הלאומנים הצליחה הקרן-הקיימת לקנות כמה חלקות קטנות, לאחר שהסכמנו לעבד את החלקות באופן זמני.

אחרי מלחמת השחרור הועברו הקרקעות למשרד הרכוש הנטוש. שוב העלינו את התביעה להשלים את משבצת הקרקע של יגור, אבל הענין נסחב. לאחר קום המדינה החל משא ומתן בין הממשלה ובין הקק"ל על העברה רשמית של הקרקעות מסמכות הרכוש הנטוש לקרן-הקיימת. הדבר בוצע בשני שלבים. בשלב א' הועברו מליון דונם. עמדנו על כך ולא נלאינו לדרוש, שאדמות בלד-א-שיך תיכללנה במליון השני. היתה התנגדות רבה, כי בין אלה שההכרעה היתה בידם היה חלק שסבר כי זוהי אדמה עירונית. בכל זאת נקבע השטח לעיבוד הקלאי ואנחנו קיבלנו כ-3000 דונם. ומשבצת הקרקע שלנו מנתה 9400 דונם.

ניסינו בקצרה, תוך פרוט עובדות ואירועים, לספר על פרשת הקרקעות ביגור. יודעים אנו גם יודעים, שאין בשורות אלו סיפור כל המאמצים שהושקעו בענין זה במשך שנים רבות. אבל היתה זאת השקעת-יסוד, אשר בלעדיה לא ייתכן משק קיבוצי.

החוקנו מעמד

אנשי "אחזה" לא היו הפרטנדנטים היחידים להתיישבות על אדמות יגור. קדמו להם אנשי קבוצת "סלע", הלא הם אנשי נהלל, שהתווכחו רבות אם לבחור ביעזור או במהלול-נהלל.

היתה גם תוכנית ליישב על אדמת יגור קבוצת חלוצים מבולגריה, אבל כאשר ראו נציגיהם את השטח, שעליו עליהם לעלות, הם הסתלקו ממנו.

יותר רציני היה הענין עם קבוצת "תכלת לבן" מגרמניה. אחרי קניות-הקרקע

הגדולות בעמק יזרעאל נתדלדלו הקופות של ההסתדרות הציונית ושל הקרן-הקיימת עד כדי כך, שלא היתה להם כל אפשרות לרכוש שטחים נוספים. הדירקטוריון של הקק"ל פנה אז להסתדרות הציונית בגרמניה שהיא תרכוש את אדמות יגור בשביל התישבות יהודי גרמניה. ההצעה נתקבלה ואומנם חצי-שנה אחרי עוברנו למקום התישבותנו הקבוע — ליגור, הגיעה והשתכנה בקירבת מקום קבוצה בת עשרות אנשים מ"תכלת לבן", ששהו במקום חדשים ספורים והתפורו. הפחידו אותם הביצות, חוסר מים ומעל לכל העיקה עליהם הבדידות במקום נדח זה.

אנשי "אחזה" ידעו גם כן סבל מהו מהיום הראשון לעלייתם על הקרקע: תנאים קשים ועבודה מפרכת; תזונה דלה ובלתי מספקת; תחלואה מתמדת, בה שיכלה הקבוצה את אחד מטובי חבריה-בניה — יואל ברגמן ז"ל; משברים ומאבקים פנימיים על דרך הקבוצה ועתידה; דין ודברים בלתי-פוסקים עם המוסדות המיישבים, אשר קודם התנגדו בכלל לעצם עלייתם של אנשי "אחזה" ליגור וראו אותה כבלתי-ליגלית ואחר-כך, כאשר השלימו עם העובדה, רצו להגביל את הקבוצה לעשרים וחמש משפחות והתנגדו בחריפות רבה להרחבת המשק; פרשת המים ביגור עד לקדיחת הבאר הראשונה ועוד ועוד. אכן, דרכם של אנשי קבוצת "אחזה", שעלו על הקרקע לפני ארבעים שנה, לא היתה סוגה בשושנים, אבל הם, ואלה שהצטרפו אליהם, החזיקו מעמד למרות כל הקשיים מבחוץ ומבפנים. בצפרניים נאחזו בסלעים ובטרשים, קדחו ועבדו, תבעו ונאבקו על כל דונם אדמה, על כל לירה תקציב, עקשנותם ומסירותם לדרך הקיבוץ ולערכיו הם הם שעמדו להם בימים הקשים, ולא במעט הודות לכך הגענו עד הלום.

ליום חגנו

חלום נעורים ועוז עלומים הובאו במבחן השנים. ארבעים וחמש שנים חיי קומונה, ארבעים שנה ביגור, נעמדים לבדיקה ולביקורת, לא אישית ולא כפרטים, כי אם חשבון-נפש-תנועתי. אם כי חיי קומונה נארגים ונשזרים מנכונותם ואחריותם של אישי-החבריה. מאבק ונסיגה, הזון ומציאות, כשלונות והישגים, פזורים בדרך ארוכה-קצרה זו. מה הומה הלב ונפעם על ההישג הרב. הנה ומה דואב הלב על שלא הושג וניתן היה להשיג. מאבק עם עצמך על כל דבר קטן כגדול. מאבק עם חבריך לדרך-החיים הזאת הלכה למעשה. חרדה גדולה לגורל המפעל ולדמות האדם בו. ציפיה לבנין הארץ ודמות העם היושב בה. מגמות בנין בארץ כמולדת לפזורי ישראל. העמידה וההגנה על הנפש כאן והתוית דרך לאלו העתידים להגיע — כל זאת דבק בנו והצעיד אותנו ארבעים שנה.

מה סבוכה הדרך ומה רב ההוד בה. קבוצה קטנה, מספר חברים לא רב, והנה מצטרפים לאלו עוד ועוד, והמעגלים מתרחבים. עם המצטרפים הולכות ונפרשות כנפים. יש ונדמה, הנה תגביה עוף, פתע הנך נעצר, משבי רוח הזקים נגדיים מכווצים כנפיים. שוב ושוב הנך מנסה להתרומם מעל הקשיים והמכשולים. שבע תמריא ושבע תצנח. ועל אף הכל נוצרים ערכים חשובים, משקיים, תרבותיים וחברתיים. עולים וצומחים בנים ובנות, והם מעוררים תקוות חדשות, נוספות.

מה חרד ומצפה האדם לדמותו של הדור הצעיר בתוכנו, לגידולם על קרקע המולדת ולהשתרשותם בחיי הקיבוץ. הולכים ונוספים נדבכים בבנין הקיבוץ שהוא התגלמות מיטב החזון האנושי. בבנין הקומונה העברית כאן בארץ הזאת, ארץ אשר החזון והמעש — הם דרך ותוכן החיים.

עולות וצפות לנגד עיני דמויותיהם של חברים, אשר בסערת נפש רבה נצמדו יחד אתנו
במלאכת היצירה הזאת, והם אינם עוד עמנו. עקבותיהם ניכרים בשבילי המשק הזה, בהם
צעדו איתן — ומצעדם נדם.
ביום הג זה נעמוד גאים על היש הרב, ובתפילה ובתקוה נחשל את אוננו להסתערות
מחודשת, להמשך בנין ביתנו הקיבוצי ביגור.

נת יגורי (ספר יגור)

